

Három csontcsillag

Ranko Marinković

Javasoljuk, hogy a második világháború nagy horderejű hadítényei közé vegyék fel Torquato Choinak, a megszálló hadosztály fiatal hadnagyának hőstettét is. Az ellenségeskedés első napjai történetének jelentős részleteként ugrott ki szigetcस्कénk köves partján egy kis motorcsónakból, mindkét kezében revolvvert szorongatott, ráfogta a községháza falára, és elbődült rettenetes hangon, hogy adjátok „meg magatokat!”, mire a községháza ijedtében majd sirvafakadt, hogy aszongya: „megadjuk magunkat, hogyan, de mennyire”...

Csak hogy az történt... azaz hogy nem történt semmi... Torquato felhívására fülebotját se mozgatta senki, mert nem is volt sehol egy lélek se. És az a sovány kutya, az a cinikus négylábú, amelyik éppen arra kószált, lassú lépésben gondolataiba merülve, mint valami ókori filozófus —, még az a kutya se ugatta volna meg ezt a hódítót — annyira jelentéktelen helyet foglalt el ökutyasága világszemléletében —, ha Torquato nem hívja fel magára a figyelmét azzal a különös viselkedésével, amelyet a mi kutyánk még nem látott a szigeten. De ez a ci-

nikus filozófus, bölcsen, még most sem hallatott egy hangot se, csak egy felületes, sértően hanyag pillantást vetett Torquatorra, megtámasztotta lábával a községháza sarkát... „itt van, átadom neked”... és elindult egy házzal tovább...

Érzékeny volt Torquato a becsületére nagyon. Mindjárt megállapította tehát, hogy a kutyának ez a lábbal való cselekedete igen sértő, és ha úgy akart, rettenetesen szerencsétlen dolog így találkozni az ellenséggel. Dühbe gurult. És hirtelen úgy tetszett neki, hogy ez a kutya nem is eb, hanem valami értelmes lény, csúfolódó szellem, mely parodizálja az ő hőstettét; s ebben a pillanatban suhogó korbácsként érezte magán a Duce jelszavát „chi non è con noi, avrà del piombo”,¹ mely mindig úgy hatott, mint a gyorsan ölő mérég. És Torquato úgy lépett be első golyóival a második világháborúba, hogy teljesen tudatában volt tette jelentőségének. A négylábú szatirikus, miután bevette az ölmet Torquato mindkét revolveréből, túl későn értette meg, hogy nem babra megy a játék, és ré-

¹ Aki nincs velünk, golyót kap.

szegen dülöngélve néhányszor körüljárta azt a helyet, ahol utoljára lefekszik majd, tompán felvonított, mintegy elátkozva gyilkosát, mire Torquato szívét valami határozatlan félelem járta át.

Itt a szárazföldön, katonáitól övezve, Torquato nagyon kellemetlenül érezte magát. Csupa 901-es rezervisták voltak ezek, jó negyvenesek vagy százan, akik meg sem várva Torquato parancsát, mindjárt fedezéket kerestek minden elképzelhető helyen és alakban: a fal mellett, a sarkok megett, kapumélyedésekben, még a parti hordok mögött is. Néhány kókadózó pálma integetett feléjük fonnyadt legyezőivel, mintha megkönyörült volna az agyonrémtült embereken, valamiféle nyomorúságos enyhélet kírálva nekik.

Torquatonak alaposan meggyűlt a baja ezeknek az egyenruhába bújtatott embereknek a szerencsétlen és nagyon is személyes óvatosságával, akiknek puskát nyomtak a kezükbe, és mint *katonákat* elküldték mások országába, mások szikláit mászni, mások követetaposni; és ha ott netalán megkérdeznék őket valaki, miért cselekszik ezt, akkor ellenségnek kell tekinteniök és lehetőleg el kell pusztítaniok a világ színéről. Amikor az emberek egyforma ruhába vannak öltöztetve és puska van a kezükben, akkor ezt a túlzott személyes óvatosságot nem hívják félelemnek; ezt a megalázó emberi érzést csak a túlzásokra hajlamos ellenséges propaganda nevezi műletnek, később pedig az frók — a szív dolgainak igazságszerető krónikásai —, akik mindenfajta érzelmet igyeksenek megérteni, ebből történeteket faragnak, melyekben nem az emberi félelmet csúfolják ki, hanem azt, ha a félelmet óvatosságnak álcázzák.

Amikor Torquato, nem is túl hangosan, elkiáltotta, hogy „avanti”, a jó öregek nagy lomhán megmozdultak, „új állásokba” vetették magukat és az arcvonal megint megtorpant. Torquato offenzívája sehogy sem akart beljebb mozdulni a partról az utcák felé, ahol egyébként még mindig nem lehetett látni egy élő lelket sem. És ez aztán még nagyobb óvatosságra intette a Bergamót.

A San Marco torpedóromboló pedig ott áll a kikötő kellős közepén, védenecsei feje fölött a városra irányított ágyúival. Ezek a fegyverek azonban csak az egész vállalkozás sikerét szavatolhatták, nem a részletekét is. Mert

milyen védelmet nyújthat például a San Marco valamennyi ágyújával együtt annak a sápadtképű, borotvátalan bergamói ócskaruha-kereskedőnek, aki ott szorong a kikötőparancsnokság kapujában és magában a legszemből kéri ennek a szigetnek a lakosságát, bocsássa meg neki, hogy ő is itt leledzik, bár higgyék el, ő igazán nem ludas benne; szóval, mit érnek ennek az embernek az ágyúk, ha valamelyik ablakból minden pillanatban golyót röpíthetnek a fejébe.

„Oh, mamma mia”, sóhajtozik az ócskás, Torquato pedig egyre azt harsogja, hogy „avanti, evviva il Duce”! Tudja Torquato, miért kiabál. Az előléptetésért, a dicséretért handabandázik, meg mindazokért az előnyökért, amit ez a vállalkozás hozhat a konyhára, de azért maga is úgy fedezi a hátát a falnál, mint aki odaragadt. Sóhajtozik az antikvárius, mert képtelen elviselni azt a gondolatot, hogy itt most meg is halhat — oly nehéz a lelkének! — mégpedig abban a szempillantásban, amikor elindul arra befelé, a kikötőparancsnokságtól a szűk utcácska felé, amelyben akár kövel is agyonüthetik az embert. Ez a Torquato meg csak ordít: „Avanti!”

„Antonio”, súgja szomszédjának az ócskás miközben két ujjával megtöri a szemét.

„Francesco,” feleli Antonio és elfehéredik, mint akinek megjelent a halál.

„Avanti, ragazzi!”¹, kiabálja Torquato és parancsolóan gesztikulál, hadd lássa a colonello ott a rombolón, hogy ez nem délutáni korzó a városban, van itt nehézség is, „porco can”.

Elakadt az egész. Mi több, katonai szempontból kezd komollyá válni az ügy.

„Ma, ragazzi...” Már nem parancsol Torquato, ez már inkább afféle kérdés: erre jobbra tessék, az istenért... De hát a deresedő halántékú bakák mindegyikének otthon polgári foglalkozása van, és Torquato szavainak más értelmet is tudnak adni. Az a szívreható „ragazzi” meg egyenesen anyjukra emlékezteti őket, ezekre a szomorú, olvasófüzérés, feketébe öltözött asszonyokra és mindegyiknek keblében ott van, óvó gyengédséggel nyomja őket, az imádságokkal megszentelt és anyai könnyekkel áztatott skapuláré.

¹ Előre, fiúk!

Torquato nem más, mint egy kis egyetemi hallgatócska, aki a GUF-ban¹ megtanult lelkesedni a verekedésért és az erőszakos ricinus-itatásért. Ősel Scipio és Caesar; az anyafarkas egyik fia ő, azé, aki hadbavonulásakor nem könnyezett és nem akasztott a fia nyakába lorettói fogadalmi érmet, hanem a Duce igéjét adta útravalóul: „Chi non è con noi, avrà del piombo”. Ólomkatonákat adtak a fiúnak, s a gyermek keze erőtlen mozgatusukra: a rémület súlyosabb az ólomnál. De Torquato hisz a fal erejében: otto milioni di baionette, és hadi népe következtében vallotta: a kő mégis biztosabb az anyai könnyeknél. Minden hitben van erő, s ezek a negyvenévesek, mint becsületes emberek, akik a mindenkori hadiszállítókkal ellentétben nem akarnak silány árut rászózni saját országukra, őszinte szívvel azt kínálták fel Torquatonak, amijük volt.

No de egy dolog aztán biztos, mint a halál: ha öltre mehetnének velük, emberi erő emberi erő ellen, mely — mint mondják — a szívben veszi forrását és ott csörgedezik az erekben és lobog és gyújtogat... bizony nem sétifikálnának ezek így Ilija orra előtt! De hát mit lehet tenni, Dávid parittvája is leterítette Góliátot, őt magát pedig, a nyálas pásztorgyereket, királlyá emelte. Itt meg, nézd csak, valóságos ágyúk állnak Ilija őrmesterrel, a csendőrállomás és a sziget fegyveres erőinek parancsnokaval szemben, egy ellenséges torpedóromboló ágyúit, melyek nem kisebb dolgot követelnek tőle, mint hogy kapituláljon.

Hat csendőr — hat fegyver, élükön a felkardozott Ilijával egyfelől, másfelől meg ott van az a nagy-hős San Marco, meredező ágyúival, mintha mondaná, add meg magad, hitvány népség, véged van ügyis! „Hej, kisöcsém, csak ne volnának azok a harapos kutyáid”, dörmög mérgesen Ilija a padlásablakból leleselkedve le a kikötőbe, a hajóra. És látja is, hogy mozgatja azokat a tapogatóit. A város felé tapogat velük és mintha őt keresné, Iliját, hogy ellapítsa, mint a poloskát a falon. „Várj csak te azért egy kicsit. Nem ebül jött jószág ez a föld, hé!”, és Ilija megtapintja kardját, kidüllesztí mellét ott a padlásán, majd sercent egy hegyeset a tetőn át le az utcára.

Te jó isten, mennyit várt Ilija erre a kardra! Úgy tolakodtak érte a szakaszvezetők, mint a birkák, s nem általották, bizony lóvá is tenni a mási-

kat, gáncsot vetni, hogy az orronon támaszkodtál, ők meg előre, a te helyedbe. Mert hát csak a harmadik csillaghoz jár kard is, a karddal az oldaladon pedig, hű, kisöcsém, már valami vagy, nem akárki! Ezentúl nem lengenek csak úgy hiába a szélben azok a csendőrmancsok, hanem fontoskodva beleakaszod hüvelykujjadat a szolgálati övbe, a kardot meg afféle hanyag eleganciával úgy csörteted a kövezeten, mint egy nagy; aztán meg, mint valami síró gyermeket, felemeled és jobb könyököd alá szorítod, hogy ne nyöszteszen; vagy átveted a fenekeden és úgy diktálsz, mintha úlnél rajta és mégis szilárdan állsz a talpadon, amint az férfiembernek, őrmesternek dukál... Mint altiszt, Ilija sok mindent megértett a nagy-politikából, és ott a borbélyműhelyben mindig meg is mondta a magáét. Mi több, mint hatósági ember, aki jól eligazodik más földi hatalmak mindenféle fortélyaiban, igazságot tudott tenni még Hitler és Mussolini között is. Meg-megkoppan Ilija kardja a padlón, józanul és határozottan gondolkodik ő, nincs mitől félnie, amit mondott, megmondta, nincs visszakozz. „Nincs, kisöcsém, énnám kezécsokolom, meg édes-kedves, meg efféle zágrebi módi; ahol én elérek, ott fű többé nem nő! Nem a!” A borbélyműhely népe meg magába mélyedve hallgat, csak az olló csattogása hallatszik, amint sorra nyírja az ágaskodó hajtincseket és gondolatokat, mert hiába, rendnek muszáj lenni az országban. Ilija kardja szorgalmasan kopog az ország kövén és az olló is rendben csattog.

„Őrmester ur...” Ez az ő hivatali megszólítása. Be szépen hangzik! Különben, szép hallani azt is, hogy „sjor Ilija, Ilija uram”, annak a kereskedőnek a szájából, akinél a hajolajat szokta venni, mert ez a családiasság egyúttal tiszteletet is jelent. És ha bemész a boltba mint kuncaft, egy-két szót kell váltanod a kereskedővel már csak illemből is, ami finomabb emberek között szinte kötelező.

„De hát én is úgy gondolom, kedves Ilija uram, hogy Hitler erősebb, mint Mussolini?”

„Hú, a kopasz gazemberét!”

És most észreveszi Ilija, hogy Mussolini bizony felkergette a padlásra, az egérlyukba, a San Marco meg ott vár a lesen, mint a macska. Lapít a szürke dögje, mintha máris megszagolta

¹ Gioventù Universitaria Fascista — az egyetemi hallgatók fasiszta szervezete.

volna az egeret itt a csendőrállomás padlásán, de csak hallgat és vár, hogy aszongya, jó, jó, majd előbújsz te, kis hamis! Nézd, csak, mind öklelni akar azokkal az ágyúival.

Előbújni? Ugyan! Mintha nem gondolt volna már ő maga is erre; majd tán ezek a makarónifalók okosítják őt ki, még mit nem? „Kár a gőzért, kis-öcsém, mégsem lesz az egészen úgy, ahogy te szeretnéd. Az én fejem se termett tökindán, he! Jó is volna, álljak oda ki a partra, te meg majd kiszabod a nadrágomat azokkal a mozsarakkal! Nem úgy hékás! Hovisne! Nézd csak ezt a gyáva népséget! Álljak oda, mi, az egész helyőrséggel a belőhető területre, ő meg úri kényelemmel egyszerűen csak kinyírna bennünket. Nem úgy, komám! Én itt vagyok, gyere te ide, ha anyától termettél!”

„Örmester úr! Örmester úr!” A csendőrlégény arca viaszszárga volt és borotválatlan, mint a nagybetegé.

„Gondolkozom! Ne zavarj! Mi az?!” Ilija nem szerette az ilyen arcokat. (És mennyit beszél nekik, hogy borotválkozzanak. Az ember szégyell velük még az ellenség elé állni is...) „Húzd meg azt a szíjat, mert leesik a nadrágod. Na mi az?”

„Partra szálltak, örmester úr!”

„Hát aztán? Szépen fogadtad őket? Vitél nekik sót meg kenyeret, te gyönyörűség?”

Járt a szája Ilijának, igaz, de ezért belesikart valami a gyomrába: hű, az atyaúristenit, hát máris? Neki ez a partraszállás túl korainak és valahogy előírás-ellenesnek tetszett. Ő előbb ágyútüzet várt, s csak azután a gyalogság felvonulását. Hát jó, gondolja Ilija, kijönni kijöttél, de visszamenni nem fogsz! Megtanítlak én téged háborúzni, gyávaság netovábbja, te! Megismered te még az én taktikámat, hogy nem ment meg még az a fölséges római atyaúristen se!

„Mit csináljunk, örmester úr?”

Már meg is feledkezett a csendőrrel, pedig az alázatos koldustekintetével még mindig ott állt előtte.

„Hogy mit csinálj? Engem kérdezel? Nézd csak, nézd, még hogy mit csináljon! Fizess a Marcsádnak egy fagylatot! És ugye, te nem tudod, hogy mi a katona kötelessége a háborúban? Hogy harcolj, és hogy meghalj, kis-öcsém! Ez a, ez a te dolgod!”

A csendőr komolyan vette.

„Akkor hát lőjünk, örmester úr?”

„Kire akarsz lőni?” Ilija már kezdte elveszíteni türelmét. „No, mondd, kire akarsz lőni, te fafejű?”

„Hát... az ellenségre...” A legény egészen bűnaka adta magát, hogy sehogyan sem tudta eltalálni fölöttese gondolatát.

„És hol van az az ellenség? Látod már?”

„Uh, mi az ördög ez?” gondolja magában a csendőr, rettenetesen szerencsétlennek érezve magát. „Sehogyan sem tudsz zöldágra vergődni ezzel a bolonddal, az ellenség meg már lenn a parton.”

„Hát nem látom még, örmester úr”, bátorkodott a hangját felemelni az örmester csillagos vállai felé, „de hamarosan látni fogjuk”.

Ilija most a saját, már elvetett gondolatát hallotta ebből a borostás szájából és úgy érezte, meglopták bölcsességében. Tekintete úgy fűrdődött a csendőrébe, mint az oroszlánszelídítő a porondon, és olyan szigorral kérdezte, mintha katonai bíróság előtt állna ez a szerencsétlen legény, mert betört a vezérkar titkos levéltárába és ellopta a haditerveket. „És honnan tudod te ezt?”, kérdezte.

„Mit, örmester úr?” A csendőr oly ártatlan volt, mint egy szüzlány, akitől csúnya dolgokat kérdeznek.

„Azt, hogy hamarosan látni fogjuk őket.”

„Hát... mert már lőttek is, örmester úr!” A csendőr csodálkozása abból a természetes aggodalmából eredt, hogy följebbvalója netalántán elvesztette a józan esztét. Felszökött ide a padlásra, és most hülyül...

„Nézd, a kutyateringetét, hát ezt is hallottad? Ej, kisöcsém, sokat tudsz te...”

Két ujját bedugta a csendőr kabátjának kivágásába és könnyedén maga felé vonta, mintha mondani akarna valamit bizalmasan; a csendőr szófogadón kinyújtotta a nyakát és már hegyezte is a fülét, az örmester odahajolt és egyenesen a fülébe súgta: „Áruló!”

A csendőrt előbb megcsiklandozta az örmester forró lehelete, és csak aztán rázta meg maga a szó, amely úgy le-sújtott rá, mint a villámcsapás. Az agyáig hatolt. Halványan elmosolyodott, mint aki érti a tréfát, de ez a mosoly is ráfagyott ajka szegletére, amikor az örmester egy utálkozó mozdulattal ellökte magát, és keserűen felsóhajtva, a padlásablakon át az égre vetette tekintetét.

Megijedt az őrmester, saját nevetésé-
ges tehetetlenségétől, és szövetségesre
talált ebben a botcsinálta árulóban: azt,
hogy hadilábon állnak a hűséggel, köny-
nyebb viselni, ha megosztjuk. Harckész-
ségével a csendőr szolgálatot tett neki,
és ezért tán meg is szerette volna, ha
nem kezdti ő maga is hinni, hogy való-
ban elárulták. A magánosság gyógyít-
hatatlan bánata mardosta, még nyelt is
keserűen, mint valami nagy ember, aki
önmagához méltóan várja sorsának be-
teljesedését. . .

Csakhogy, alkalmatlan a hely egy kis-
sé. . . Mindenféle ládák voltak a padlá-
son, és az egyikken ott nyújtózott Gyó-
kó, a kövér kandúr, a csendőrállomás
kedvence. Kíváncsian csak hunyorgatott
hol Ilijára, hol meg a csendőrrre, egé-
szen addig, amíg el nem hangzott az a
bizonyos „áruló”, és nem lett csend. Ak-
kor türelmetlenül elnyávogta magát:
no, rólatok is megvan a véleményem. . .

Gyókó hangja felbátorította a csend-
őrt; az „áruló”-t nem bírta lenyelni.

„Őrmester úr”, kezdte ünnepélyes,
civil hangon, de torkán akadt a szó,
amikor meghallotta egyszerre különös,
idegenszerű hangját, mely oly váratlan-
ul tört elő belőle, mintha nem is ő
volna, hanem ki tudja, talán valami is-
meretlen lemez.

„Még mindig itt vagy? Tűnj el a sze-
mem elől, hogy ne lássalak többé!”
Gyókó lehuppant a ládáról és Ilija lá-
ba elé vetette magát. Odatörleszkedett
hozza, mintha látná az igazságtalansá-
got és most kegyelmet kér. Ilija nem
túrte, hogy akárki is a lába körül sün-
dörögjön, amikor szolgálati ügyekről
van szó. Úgy meglóditotta hát Gyókót
nehéz, 46-os, borjúbőr cipőjével, hogy
az önfeláldozó kandúr szórakozottság-
gal szemlélte őket, mintha nem is vol-
na fontos a San Marco, összes ágyúival
sem. De azért nem vesztette szem elől.
Mozgatja ott azokat a szarvait, mint a
házban.

Ilija magára maradt. Eszébe jutott,
hogy neki most megfigyelnie kell, azért
jött föl. Elkezdte hát figyelni a környék
háztetőit. Valami furcsa szórakozottság-
gal szemlélte őket, mintha nem is vol-
na fontos a San Marco, összes ágyúival
sem. De azért nem vesztette szem elől.
Mozgatja ott azokat a szarvait, mint a
csiga.

„Csigabiga, gyere ki. . .”, éneklí a kis
Ilija a legelőn, ujjacskaival meg-meg-
érintve a csiga tapogatóit, miközben
gazdája, házacskájával a hátán, nagy
kínnal vonszolja magát a kövön. A csi-
ga behúzza szarvait, ő meg gügyög neki

nagy gyönyörűségében: „Csigabiga gyere
ki, ég a házad ideki”... Ilija feleme-
li az ujját és messziről megérinti vele
az ágyúcsövek végét: „Csigabiga, gyere
ki. . .” Játszott. Zagora köves pusztáin
legelnek a birkák, és Ilija — levélből,
mohából — hidat épít a két kő között,
és órák hosszat elgyönyörködik benne,
ahogy a csiga mászik át a hidon. . .

Valami moccan és puha talpakon
fürgén átszaladt a padláson. Ilija meg-
rezzent.

„Gyókó!” A macska azonban nem
mutakozott. Sajnálta már Ilija az ál-
latot és most igyekezett a legszebben
szólni hozzá: „Gyokica, nézd, egérke!
Gyokica!..” Gyókó megsértődve feldor-
rombolt valahol a ládák mögött, de
nem mozdult.

„Hát mégicsak borzasztó ettől a kis
jószágtól. . .”

Emlékszik, abban a zagorai iskolá-
ban mindig oly jót mulatott ezen a kis
versikén: „Ahol étel áll, bármi sok, —
Ott a cica pákosztos”. Ezzel akarta
most a macskát jobb kedvre deríteni.
De az bizony csak meghuzódott és hall-
gatott. Ilija keserűen felsóhajtott.
Mennyire egyedül van! Az a hat is ott
lent, és mind ez a gyáva had a szige-
ten, és azok is odaát a szárazföldön,
mindenki elhagyta! Ott a városokban,
a parancsnokságon, a vezérkarokban és
helyőrségekben ki gondol most órá,
Ilija őrmesterre, ki gondol arra, hogy
milyen magatehetetlenül csücsül itt a
szigeten, mint valami égerfogóban:
„Jobbra fut, balra fut — merre van hát
ki az út?..” És fülel is, mint az egér;
ismeretlen, fülének egészen szokatlan
hangokra figyel fel Ilija.

A sikátorokból érthetetlen kiáltások
hallatszottak, mint amikor az emberek
sötétben szólongatják egymást. Sötétség
borult Ilija szemére: „Ók azok!”

„Őrmester úr”, dugta föl a fejét a fel-
járó nyílásán a nyakigláb Mile, akit
társai mellékesen nagybűndőjűnek ne-
veztek. Nadrágja, mint mindig, most is
úgy lógott a farán, mint egy lyukas
léggömb. Csúfolták is érte sokat a
csendőrök. „Pedig pumpálom én”, szok-
ta ilyenkor mondogatni Mile, „de hát,
mit csináljak vele, amikor szelel!”

„Őrmester úr!”, ismétli Mile és sze-
mével igyekszik meglelni Iliját a pad-
lás sötét zugában, a ládák megett.

„Itt vagyok, hova bámulsz? Nem va-
gyok macska!”, dúl-fúl mérgében Ilija,
„Ezt az az áruló bitang mesélte be ne-
kik odalent. . .”

„No mi az, Mile”, kérdezte hidegvé-
rően, mint egy visszavonulóban lévő
hadvezér, „hogyan áll a helyzet?”

„Az áttörés megtörtént, őrmester úr!
Tartják a sarkokat!”

„Milyen sarkokat? Beszélj értelmesen,
üssön beléd az istennyi!”

„Hát... hogy is mondjam... a klozet-
től a patikáig... És tartják azt a sarkot
is a notáriusnál, meg a Batánál”...

„És jót nevet az ördög praktikáján”...
gondolta Ilija. Majd fennhangon hozzá-
tette: „Ez azt jelenti, hogy leblokkolt
bennünket, amúgy előírásosan.”

„Igenis, őrmester úr!” Puskával a ke-
zében, vigyázban állt Mile, várta a pa-
rancsot; nem tréfadolog, hiszen háború
van. „Ahogy én számolom, van belőlük
vagy két szakasznyi, plusz a tartalék.”

„Tudták tehát, hol van a laktanyánk”,
folytatta az őrmester a helyzet elemzését.
„És ez mit jelent? Ez azt jelenti...”
és itt megállt. Mutatóujját orrára helye-
lyezte, mintha gondolkodna. „Ez azt je-
lenti, hogy valaki elárulta állásainkat...
és ők egyenesen ide... Miért nem a
község házára!... Világos: oda is men-
tek volna, ha nem történik áruulás!...
Nekem erre az esetre kész haditervem
volt: előbb hátbatámadtam volna, aztán
egy roham a balszárnyon, ott a postá-
nál... és neki a tengernek! De így...”
Ilija rezignáltan legyint és elgondolko-
zik.

„Hát igen”, sóhajt Mile, pihenj állás-
ba helyezkedik és a fegyvert lábához
teszi.

A maga részéről befejezte a háborút.

És görnyedten elindul lefelé a pad-
lásról. Puskáját használta bot gyanánt.

Hallgatja Iliját, hogy döng Mile fegy-
verének tusa a falépcsőn. Úgy szól,
mint az a dob, amikor tavaly a katoná-
zenekar a halotti indulót játszotta a
csendőrezred parancsnokának temeté-
sén. Azén, aki nem akarta őrmesterré
előléptetni: „Olyan nincs”, mondta,
„amíg én élek!” Akkor az a dob olyan
édesen visszhangzott Ilija lelkében,
mint egy — isten bocsá! — gyönyörű-
szép keringő. Ahogy ott lépkedett a la-
sú temetési menetben, az értelmesebb
csendőrökből kiválogatott században,
majd hogy táncra nem perdült erre a
zenére. Meghalt az öreg. Most végre
megölelheti majd, a régóta áhítottat!...
És valóban, nemsokára azután megcsó-
kolhatta szíve vágját, felövezte magát
vele, és szilárdan hitte, hogy soha többé
nem fog tőle megválni.

„Hű, a teremtésit! Hat hónapja
sincs”...

Mint egy halott gyermeket, úgy veszi
Ilija a karjára és hosszan, gyengéden
megcsókolja; utolsó csók, búcsúcsók ez,
amellyel az élők elválnak a holtaktól.
Ezután leoldja derekáról és úgy helyezi
el a láda aljában, mintha a sír fenekére
tenné.

„Elvégeztetett”, mondja, és sír a lel-
ke: „Még hat hónapja se”...

„Őrmester úr”, furcsán hangzik Mile
hangja, nem is jött egészen föl, ott áll
a lépcsőn. „Őrmester úr, hivatják!”

Ilijának most már mindegy volt.

Torquato olyan izgatott volt, mint
egy gimnazista, aki elsőnek érkezett
célba a futóversenyen.

Ilija katonásan tisztelgett. Torquato
megvetően elmosolyodott és hanyagul
csak a szeméhez emelte kezét. Sárga
félcsizmájában és azzal az alpesi hegy-
mászók kalapjáról kölcsönvett tollal,
ágról ágra ugrádozó madárra emlé-
keztetett. Ahogy kis termetével meg-
állt Ilija előtt, győzelmében személyes
elégtételeit érezte. Cspőjére tett kézzel —
hol a jobb, hol a bal kezével támaszot-
ta meg derekát — sétifikált fel-alá Ili-
ja szobájában, mint valami meghódított
területen, bele rugdosott a leigázott szé-
kébe, meg-megállt Európa falitérképe
előtt és méricskelt rajta, araszolt, mint-
ha óriási, döngő léptekkel, győzelem-
ittasan, egy egész világrészen masíroz-
na át.

„Hát ez mégis borzasztó — ettől a kis
állattól”, jutott Ilija eszébe és köny-
nyebb lett a lelke ettől a zsebben muta-
tott fűgétől.

Torquato rábökött ujjával a térkép
egy pontjára (a mi szigetünk volt ez a
pont) és kérdően Ilijára tekintett.

„Ja”, bólintott Ilija sötéten, mintha
ezzel adta volna a szigetet az ellenség
kezére.

És valóban, Torquato most intett ne-
ki, hogy elmehet.

„Szóval — le a lórról!”, mondta Ilija,
persze csak magának, és kiment.

Az embernek ilyenkor nem jár má-
son az esze, csak az alváson. Ilija sem
kívánt mást, minthogy elvesse magát
az ágyon, lábát szét, kezét a feje alá, és
amúgy istenigazában kialudja magát, a
többit meg vigye az ördög. Ami volt,
volt, el is múlt.

A folyosón a fal mellett hat puska
állt, mint hat apátlan, anyátlan árva; a
padon szuronyok, revolverek, szolgálati
övek, mindenféle holmi, mint valami
megboldogult hagyatéka. Sehol egy
szál csendőr. „Gyávák!”, mormogja Ili-
ja, és érzi, hogyan dagasztja mellét

saját sorsának nagysága. Emelt fővel, büszkén halad végig a folyosón, a bergámosok tisztelettel engednek neki utat és suttogásukból bárki megtudhatja, hogy ez a „quel caporione”. Ilijának hízeleg a személyét illető figyelem és egy pillantásra sem méltatja ezt a csöcseléket.

Agyneműjét, a jó keményre tömött szalmazsákokat, a sárgavászson lepedőket és a még naftalintól szagos, vadonatúj takarókat egy-kettőre összecsomagolta, egy szíjjal átkötötte és az egész batyut a hátára vette. Francesco, az öcskás, akinek volt érzéke az áruhoz, kíváncsian közelebb lépett és ujjai között megtapogatta a takarók és a huzatok minőségét. Ilija meg hát — ez rá vall — félre értette ezt a mozdulatot.

„Visszakozz! és hátra arc! Vagy tán öregapádé?”

Francesco az őrmester hanghordozásából megértette, mit kell tennie és szinte megszegyenülten hátrált. „Sisignore, scusi!”¹

Ilija kifordult az utcára. De hová most ezzel a holmival? Mintha az ország utolsó kincsét mentené, fürgén eltűnt az első szeglet mögött és a part felé vette útját. A községháza sarkán, ahogy meggörnyedve lépkedett a batyu alatt, a kövezeten meglátta a döglött kutyát és megállt, hogy futólagos helyszíni vizsgálatot végezzon. „Leültött öcskös, mi? A vérszopó pogánya!” „Nem babra megy a játék”, gondolta Ilija, és egyszerre azt a hátán valót is lopásnak érezte, ami esetleg a fejébe kerülhet. Eszébe jutottak a San Marco ágyúi. A szalmazsák alól lopva feléjük pislanott. Rettenetes: rá voltak irányozva! Valami rossz érzés vett erőt rajta, amit mi, jobb kifejezés hiányában, félelemnek nevezünk. De ha nem is éppen az, mégis — tekintet Ilija jobbra, balra — hova is bújjon. E nevezetes nap tragikus eseményeinek láncolatában bocsássá meg az olvasó e tény durva köznapiságát — Ilija ott találta magát a nyilvános WC előtt és gondolatban lelkes csókot nyomott a bölcs előrelátás angyalának kinyújtott ujjára, mellyel megkönyörült rajta és ide vezérelte. A csempével kirakott helyiségben a biztonságos rév levegőjét érezte maga körül, mint a kórház falai között, melyet a vöröskereszt nemzetközileg tiszteletben tartott jele véd.

„Hu”, jelentkezett valaki a deszkafal túlsó oldalán, mire Ilijában megfagyott a vér. „Hu, hu!”

Ilija válaszul köhintett egyet.

Mintha ez lett volna a megbeszélte jel, a fal mögül bámész szemeket meresztve Ilijára, előbújt Manzó, az öreg klozetos.

„Manzó, az istenedet”, suttog Ilija izgatottan, „ne bámulj, mint borjú az újkapura, hanem... Várj csak, van itt még valaki? Jó, akkor idehallgass, tedd el valahova ezeket a dolgokat. Kapsz egy takarót.”

Manzó előbb megvakarta a fületövét, még jobban fejére húzta a sapkát, mintha attól félt volna, hogy kilátszanak alóla a gondolatai.

„Aha...” mondta. Majd mint aki végre megértette: „Egy takarót?”

„Új, nézd csak... ha kétszer takaróztam vele... Még szaglik a raktártól.”

És tolja oda Manzó orra alá, hátha megkötyakosodik a naftalintól. De Manzó finnyás, jobban szereti a bőr szagát:

„Add a bakancsot...”

„A bakancsot? Én meg majd tán meztláb? Hű, de nagy gazember vagy! Ne, itt a pokróc!”

„Nem kell... add a kabátot is, és akkor aztán tedd ide a többit.” És Manzó kinyitott egy rekeszt, amiben mesterségének szerszámai tartotta.

Meleg volt. Veszettül tűzött az áprilisi nap és Ilijáról csurgott a verejték a vastag téli viselet alatt. „Hiszen ugyanis le kell vetni”, próbált megbékülni a gondolattal, de akkor, egyszerre, honnan, honnan nem, megjelent valahogy a szeme előtt a szigorú, előírásosan nyakig gombolt és szörnyen hivatalos szó, hogy „uniformis”, és akkora pont szeretett volna lekenni Manzonak, úgy visszakézből, abba a klozetos pófájába, hogy megemlegesse.

„Le akarod húzni az utolsó is rólam, te tolvaj fajzat! Kiverem a fogaidat...” Ez a düh azonban vastag szalmatakaró alatt viharzott, és el is viharzott anélkül, hogy valakiben is kárt tett volna.

„Hát félek, tudod”, szölt Manzó, és megkereste Iliját a szalmazsák alatt. „De hol van a kardod?”

„Uh!”, sóhajtott Ilija, mint egy vértanú, de mint aki mégis elhatározta, hogy lenyeli ezt a sértést; azt is jelezve, egyúttal, hogy nem bánja, húzza le Manzó róla azt a hét bőrt. Háború van, és ő ismeri ennek a játéknak a szabályait: elcsente az ellenség orra elől a zsákmány egy részét, és ki tud-

¹ Az a feles.

² Igen, uram, bocsásson meg.

ja, milyen törvények szerint ítélnék „ezek” az ilyen dolgokért.

„Na gyere, te akasztófavirág!” mondta békülékenyen. „Hol van az a róka-lyuk?”

„Hát a kabát?” Manzo nem bízott emberében, akinek íme, se hatalma, se fizetése, földönfutó lett belőle.

„Megkapod, ha civilbe öltözök”, ordított rá Ilija, hátha bekapja Manzo a horgot.

„Abból ugyan nem eszel! Mint ahogy te szoktad mondani, abból ugyan nem eszel, kisöcsém!” És Manzó szétártá karjait, egy lépést se tovább! „A kabátot mindjárt, vagy vidd az egészet, nem akarom én, hogy a falhoz állítsanak miattad.”

„Uh!”, kiáltott fel Ilija ismét és fejet hajtott sorsának súlya alatt, batyuját pedig odatette a kamrácskába a kanna és söprűk közé. Gyűrött zsebkendőjével letörölte az izzadságot magáról, és megállt Manzo előtt teljes hajdani tekintélyével. Ahogy ledobta a terhet válláról, melyen megint felfehérelt, a három csontcsillag. Ilija kiegyenesedett és kidüllesztette mellét; mellkasában, lábában és kezében ismét érezte őrmesteri méltóságát. Eltűnt a valóság, egy pillanatra megrészegült a múlttól, úgyhogy még Manzo is kis híján elfelejtette, hogy hol van. De nem sokáig tartott ez a szép álmom, durván felrúzták álmából Iliját a vasalt csizmák utcáról behangzó dobbanásai, és valami szokatlan hangok visszaüzték a csempefalú községi intézmény valóságába, Manzo türelmetlen fizimiskájával szembe.

Lassan kigombolkozott, valahogy szórakozottan és mi több, ünnepélyesen, mintha minden gombnál imátkozna is egy verset. Aztán kiürítette zsebeit, kivette pénztárcáját, rugós ceruzáját, fésűjét és egy kis kerek tükröt egy mesztelen nő képével kaucsuksból készült sima hátlapján. Behunyt szemmel húzta ki kezét a kabát ujjából, mintha a bőrét nyúznák, és a búcsúzó tétozásával meg is állt vele egy pillanatra.

„Várj!”, kiáltott oda Ilija annak, aki zavarni igyekezett őt e megrázó percekben, aztán zsebéből elővette a zsebkést és lefejtette vele a hat csontcsillagot, aztán megegyeszer megszámolta a tenyerén és gondosan eltette a pénztárca egy külön rekeszébe.

„No nesze, telhetetlen papzsák, te!”

Manzo kétszer is alaposan megnézte a kabátot, az egyik és a másik oldalá-

ról is, majd a viláosság felé tartotta, nincs-e rajta valami molyrágta lyuk...

„És mikor jössz el érte? Mert meglehet, hogy valakit kineveznek az övéik közül.. Én meg, tudod, ha meg találják, nem akarok...”

„Ne félj, amint laktást találok.” Ilija elindult az ajtó felé, miközben ingét gyűrögette a nadrágba.

„Ilija, vedd le a sapkát”, figyelmeztette Manzo barátilag. „Hogy mész így sapkával a fejedet és ingben?...”

Valóban! Rossz volt rá gondolni is, hogy most így kell végig menni a városon, ingujjban és nadrágban, mint valami csavargónak, és a lábán még ott van a csendőrkamásni, és nem is tudja, hogy lépkedjen, mert nagy kérdés ám, hogy mi is ő most tulajdonképpen. Aha, gondolta, a cigarettá de jól jön ilyenkor. Zsebéből egy csomag gyűrött lbart halászott elő, és kis híján meg nem simogatta, olyan kedves jószág lett hirtelen, olyan árvának érezte szegényt abban a gyűrött fehér papirosban. Szájához emelte, mintha meg akarná csókolni — de nem gyűjtött rá.

Sokáig startolt Ilija a szóbanforgó közintézmény ajtajában, lépett is egyet-egyét, de mindannyiszor úgy visszakapta a lábát, mintha hideg vízbe taposott volna. Ezután pedig, mint aki mégis rászánta magát, mindkét kezével felnyúlt sapkájához, leemelte fejéről, mint egy koronát, lefújta róla a padláson összeszedett pókhálót, leszerelte a kokárdát, aztán eltette abba a rekeszbe a csillagok mellé. Zsebkendőjével megtörölte izzadt homlokát és belülről a sapka izasztóját (ez utóbbit minden mélyebb, szimbolikus jelentőség nélkül, csupán szokásból tette), majd a sapkát is átnyújtotta Manzonak megőrzésre...

Na, most oda az ország, elvitte az ördög. Megérezte ezt Ilija saját födetlen fején is, a levegő hideg érintésében. És valami szomorú nembánomság vett erőt rajta, kitartóan sugdosott fülébe, vi-gasztalta, egészen úgy, mintha ő, Ilija, mindezt alig várta volna. A felszabadulásnak, vagy minek, valami átkozott érzése horgalta, még meg is sajnálta ezt az országot, mint valami bajszos, tábornoki rangot viselő, tiszteleltre méltó öreg. Keserű megkönnyebbülés szorította mellét, mintha kihányt volna mindent magából, valami rettenetes lumpolás után. Még remélt is. Rózsásan és telten integetett feléje a remény, kicsattanó piros arccal, keményen feszülő mellekkel. Puha ágy, friss mosázzagú

hőfehér ágynemű és vällig meztelen, gömbölyű, puha karok: mindez a melegség, valami gondtalan, békés idill melegsége, most egyszerre becsempészte magát Ilija lelkébe... Valami lágy és pucér langymeleg pendítette meg vágyai húrját, úgy érkezett, mint a vizet fodrozó szellősóhaj.

Nem volt bátorsága átlépni ennek az új állapotnak a küszöbét, hanem csak határozatlanul magállt ott az ajtóban, mintha az „élek-e, halok-e” virág szirmait tépegetné: igen — nem, igen — nem...

Ilija jó ember lett. Úgy érezte, bocsánatot kell kérnie valakitől — mind egy kitől — vagy valami fuidokló gyermekket kell kimentenie a vízből. Szeresék az emberek, azt kívánta, vagy akár sajnálják is, ha ez könnyebb nekik. Egyszóval, nyilvánosan szerette volna viselni vértanúságának terhét; hogy melegen összesűgjon mögötte az emberek sorfala, és aztán... befordulni a sarkon, eltűnni a feledés ködébe... Emleke pedig csak a csodálaté és elismerésé legyen... A jámbor méltóságteljeség köntösét szerette volna magára öltetni, hogy elfedje vele személynének ezt a meghatározatlanságát, mielőtt elindul újtárt... mielőtt elindul, így, szinte meztelen, egy szál ingben és csendőrnadrágban és lábán még a csendőrkamás-nival, pedig hiába, lába már nem tud csendőrmódra járni... Nem tudnak már ezek a nyíló ollószarak oly szigorúan csattanni (szigorúan, de igazságosan, ahogy Ilija szokta mondani: én szigorú parancsnok vagyok, de igazságos), nem tudják már olyan határozottan nyírni ezeket az állami utcákat keresztbe és hosszába, mint azelőtt, és ha piszkótalábam alá kerülsz, kisöcsém, úgy lenyírom a körmeidet az ujjaiddal együtt, hogy megemelegeted! Én szigorú vagyok, de igazságos!

De most... mintha ma született volna erre a világra, oly nagyoknak és ismeretlennek tűnt neki, tele leleselkedő csapdával.

Jó világ volt itt ernél a borbélynál, koszkaparónál, hazai, mifajtánk, ott markolod meg a komát, ahol akarod. Kiköp ő valamit úgy tréfából, te meg csak összeráncolod a szemöldöködet és máris a markodban van, akkora, mint egy porszem és jó mint a falat kenyér, egyszerűen zsebre vágod. Ha meg el akarna illanni valamerre, csak a tyúk-szemére lépsz, hopp, várj csak, nem addig van az, és megcsíped a grabancát, hogy vissza, kisöcsém, itt ugrálj a sze-

mem előtt. Borotválkozz és nyíratkozz, ahogy illik, és mondd el, ami nyomja a begyedet, de itt a hegyed. És nem, hogy ott a sutban, a sötétben járjon a szad, hogy te így meg úgy, ezt meg azt... No most itt van, megerted „ezt” is meg „azt” is! Hát nem mondtam én ezt neked szépen, öcskös!?... De hát „zsandar” meg „puskatusozás”, ez voltam én neked! Rajta, próbáld meg most ezzel a tolas kakassal... Hát itt van, ne!

Es úgy jött, hogy Ilija maga sem kívánt egyebet, mint hogy felreálljon, eltűnjön itt bent Torquao elől, aki onnan az utcaszeglet mögöl — hogy is fejezzük ki magunkat — történelmi léptekkel megejient a színpadon; csakis ügyes-va-amivel, mert, lám, egyre tekinget föl az aolajokra, nem hullik-e már az a virágosó. Ugy látszik, nem, mert a feje fölött gondterhelten rezegnek a toliak, mintha senol semmi jó nem volna odafont. Torquato azonban megoizonyosolva lépeget ezen a földön, melyet éppen, hogy megnödítot, a jó föld pedig bekes a azattal terül el lábai alatt. Roma-doma.

Ilija megérezte szájában az elázott Ibart és lenarapta a végét, de hogy kikopje, ahhoz már késő volt; ez a jóember meg úgy értelmezhetné, hogy: köpök rád, te senkiházi! Es nem is illik; eorrasosan közeledik az ember, mondhatnak ugy is, ismerősöddel találkozol az utcán, hát nem köphetsz ki az orra előtt... Hej, de mekkora állatok is vagyunk mi néha!... Békés tiszt pedig, eiegáns... Hanem Iliját tréfára ingerelte az a kakastoll a tiszt kalpagja mellett. De ő elnézően szemet hunyt felette, mint belátó ember lenyelte a sötalan tréfát, és inkább igyekezett valami „kulturált” pózba vágni magát, hogy minél szembetűnőbb legyen. Tüzes igyekezettel kiállt az ajtóba. Mint katona a katonával szemben... vagy mi mást mondhatasz mint altiszt egy győztes hadsereg (ami igaz, igaz) tisztjével szemben. És hát köszön majd az ember, hisz ismerősök volnának, egy-két szót vált, megkérdezi, milyen a nép erefelé. Nem tréfadolog, hatalomátvételtől van szó, és hát ki tudná jobban megmondani, hogy ki itt a rendes ember, ki pedig a sötétben bujtogató gazember... És azt mondja majd: „Köszönöm, őrmester úr, ha kell valami, itt vagyok”. Hálás köszönet, kapitány úr, magamnak én semmit, hanem ezt a mi népünket jól megvigyázza nekem; aztán egy pohárka prima primisszima borra meg halra ne legyen gondja; jómagam

is apjuk helyett apjuk voltam..”

„Azert vagyok itt”, vélte hallani Ilija a tiszt szájából, amint elhaladt mellette.

Ilija, hálája jeléül hangos koppanással összeütötte cipője sarkát és kezét füle fölé emelte mintegy tisztelgésre, de mivel sapka nem volt rajta, csak fődétien fejét érintette. Zavartan elvi-gyorodott, úgyhogy bárki afféle csavargó falubolondjának nézhetné, azok közül valónak, akik fazekukkal ott kovályognak a tábori konyhák körül, apró szolgálataikért pedig egy-egy elviselt katonakabátot, nadrágot hajítanak nekik a raktárból, ők meg azután tisztelegnek minden egyenruhának, mert azt hiszik, hogy maguk is katonák. Úgy látszik, éppen ilyennek vélte Torquato Iliját is, mert előbb egy jóakarátú mosollyal tetőtől talpig végigmérte, majd pedig intett neki, hogy lépjen közelebb.

„Ohé, tu lazzarone! Vien qua!”¹

„Igenis, készségeskedett Ilija. („Nézd csak, nézd, a jóembert! Mondtam én..”)

„Guarda”², szólt Torquato és két ujjával a döglött kutya irányába fordította Ilija fejét. „Quel cane, hè, butta via. Capito? Butta giu”³. És rámutatott előbb a kutyára, aztán a tengerre.

„Igaz is, nem egészséges itt hagyni ezt a dögöt az utcán”, szólt Ilija, de inkább a konzerváció kedvéért. „Ez a nap is úgy nekitüzesedett..”

„He?”, kérdezte Torquato mérsékelt szigorral.

„Hát azt mondom, hogy meleg van, az emberről még a kabát is lekvánkozik”, és hogy bebizonyítsa, milyen hőség van valóban, elkezdett felgyürekezni.

Ez mintha arra vallott volna, hogy Ilija a munka miatt gyüri fel az ingujját, tetszett is Torquatonak ez az alá-zatos engedelmesség, annyira, hogy a sztaniolpapír csomagból elővett egy vastag és illatos cigarettát és átnyújtotta Ilijának..

„No, Isten fizesse meg”, tette a füle mellé Ilija a cigarettát és kigombolta ingét, mint aki valósággal fulladozik a hőségben. „Uff!”, még sóhajtott is egyet ennek bizonyosságául.

Torquato mindezt úgy értelmezte, hogy Ilija itt most mutogatja magát a kapott cigarettáért, adott neki hát még egyet, aztán igyekezett minél előbb elszélelni, a tekintélye érdekében. „Fa presto, hè”⁴, mondta távozóban, ujjával a kutyára mutatva.

„Mindjárt elintézem én ezt, sior”...

Ilija elcsodálkozott, hogy maga is használja ezt az „uram”-ot; valahogy váratlanul ejtette ki a száján, de mindjárt úgy fogadta, mint régi ismerőst. Mint valami bikaerős, gypjashajú, szőrös-mellű zágorjei mamlasz, aki éppen leszerelt és most katonanadrágban meg fehér parasztgben bejött a városba munkát keresni, íme, ilyen legényre formázott Ilija, ahogy dologtalanul a szélbe lengő hosszú, csontos kezeivel ott maradt az utca közepén és „sior”-nak titulál boldog-boldogtalant. Cipőjének meg mintha gumisarka lenne, úgy jár benne, olyan jámboran és alá-zatosan, mint valami egyházi, hogy ő is olyan ünnepélyesen, „urasan” lép-kedjen, mint itt ezek a városiak. Ilija most odalépett a előtt állathoz és úgy hajolt föléje, mintha az, szegény, maga lenne az oka illetén sorsának.

„Ej, kisöcsém, ej, ej, ugattál, ugye; ugattál és most itt van e..”, beszél Ilija a kutyához és mozdulatában majd-nem gyöngédség van, ahogy karjára emeli, mint valami sovány, halott ár-vát; de hát sajnálja a szegény jószá-got, ezért a szemrehányás. „Eh, nincs rajtad mit vinni, egy csont, bőr vagy.. De minek mész bele az ilyesmibe, te szerencsétlen?... Egy tisztel akarsz te ujjat húzni? Ej, kisöcsém, ne ugass te ott, ahol nem kell..” Simogatja Ilija a kutya fülét, és könny gyúlik a szemébe.

„Nem ugattott az bizony, nem az, öcs-kös, hanem, látod, eb a lelke az embernek”, dörmög Manzo a klozetben és elfoglaltan csörömpöl a kannákkal.

Nem hallgatta ezt Ilija, hanem egyre csak a kutyát tutujgatta, ahogy haladt vele a part felé. „Ej, kisöcsém, kis-öcsém..” Egyszerre csak meghallotta Gyókö nyávogását a közelben és megfordult, hogy megkeresse szemével. A sarok mögött ott áll a nyakigláb Mile, a nagyböndőjű, valami kinőtt civilru-hában, kartonellenzős sapka a fején. Az ellenző a közepén meg volt törve, és ez még szigorúbbá tette tekintetét. Gyókö pedig ott törleszkedik Mile lábainál, és nyávog világnak.

„Hagyja azt, őrmester úr”, szól oda neki Mile komolyan, sőt, ha jól hallot-ta, valahogy parancsolón.

„Már miért hagynám, ugye, Mile?” Ilija mintha az álom kódén át nézne Milére és nem hisz szemének. Az „ör-

¹ Gvere Idel

² Nézd.

³ Lódítsd el azt a kutyát. Erted? Dobb be.

⁴ Siess, hallod-el

mester úr" mintha valahonnan messzi-
ről jönne és úgy hangzik, mint az em-
léke valaminek. Úgy tetszett neki,
mintha ismét húznák vissza valami kel-
lemetlen és határozatlan helyzetbe, va-
lami nehéz helyzetbe, ahol szigorúság
van, felelősség és kötelességek... Visz-
sza akarják bűjtatni abba a bőrze, ami-
ből ő már kibújt, ő meg már többé nem
az, aki volt, mert az őbenne befejező-
dött, meghalt, nézzétek, ime, e halál
fölött elsírt könnyek is...

„Hagyja békivel!”, ismétli Mile és
megremeget a hangja haragjában.

„Mit, Mile?”, kérdezi Ilija tisztelet-
tudóan, mintha alantasa volna.

„Azt az ebet”, kiált Mile és hangja
haragosan árad, egyre magasabbra
hág. „Csak nem lett magából sintér az
ellenségénél?”

„Miféle sintér (ez a szó felrázta), te
ostoba! Ezt muszáj, nehogy dögvészt
terjesszen”...

„Hadd terjessze! Mi köze hozzá?
Gondoskodjanak róla maguk!”

„Á, a rend izgat téged, ugye? No
megvagy, jómadár! Gyanakodtam én
rád régebben is! Sokat súgtál-búgtál te
azokkal a sötétben...! Aruló!”

„Hi-hi-hi”, röhög Manzo odabent a
kannák között, mint valami árnyékszé-
ki rossz szellem.

Mile falféher lett, zsebredugott keze
megremegett, aztán hevesen sarkon-
fordult és eltűnt az utcában. Gyókö, a
kandúr, ottmaradt magában a sarkon,
nem tudta, mitévő legyen. Tehetetlenül
nyávogott csak, mint valami szegény
árva.

„Gyere, Gyokica, gyere ide”...

Erre a hangra, mint valami rossz em-
lékre, Gyókö felpattant, és a néptelen
sikátorokon át kétségbeesett nyávogás-
sal elfutott Mile után.

Ilija letette a kutyát a földre, egy
jókora követ a nyakára kötött, és —
most már könnyek és becézés nélkül
— nagy lendülettel megforgatta a leve-
gőben, messze behajította a tengerbe.

Nézi Manzo mindezt a klozetből és
undorral elfordul. Kóp ő az ilyen mun-
kára.

Elnyelte a víz a kutyát, Ilija meg el-
nézte még egy darabig a hullámgyűrű-
ket:

„Látod, öcskös, véged van neked is.”

És összefonta két tenyerét, mintha
mosná a kezét, akárcsak Pilátus...

Borbély János fordítása

